

He Ika Haehae Hinengaro

Nā Te Hau Mihiata Mason, Nō Ngāi Tūhoe, Te Arawa

Ko tētahi āhuetanga e moe whakatorohū ai te ringa tuhi mō Te Mātāpuna, ko tana hoki ngākau rua ki te moe i te mea, kāore ia e tino mōhio mehemea i oti i a ia ngā kupu o taua rangi te whakamārama i runga i te titiro a te Māori, i riro rānei ia i ngā kupu whakamārama Pākehā a Wiremu. Ko tētahi tauira o tāku e kōrero nei, ko te tuhi i te aronga mō te kupu 'ika'.

E takoto mai ana ki ngā momo papakupu Pākehā katoa te whakamārama a te Pākehā mō tana kupu, te 'fish'. He whai iwituaroa katoa, he toto mātao katoa, he whai kauae katoa, he whai pihapiha katoa, he whai pakihau katoa, he whai unahi te nuinga, he aha atu, he aha atu. Me tō tātou mōhio kāore te ika moana e taka mai ki raro i te karangatanga 'fish' i te mea, he toto mahana ēnei ki te Pākehā.

Kātahi au ka whakaaro, tērā pea ka māmā ake te whakamārama i te ika mehemea e mōhiotia ana ngā mea katoa ka taka mai ki raro i tēnei karangatanga. Ka noho au, ka whakarārangi ake i ngā momo mea katoa e noho ana i te moana, me

taku whakaaro, ka pai tonu te tuku i te rārangi nei ki ngā iwi katoa kia pai ai tā rātou kōwhiri ko ēhea he ika, ko ēhea he hanga kē noa atu.

E te iwi, anei e whai ake nei taku rārangi, me taku inoi ki a koutou kia tirohia mai, ka tohu he aha katoa ngā mea ka kiia e koutou he 'ika'. Ko ngā mea ehara i te ika, ka tino pai mehemea ka taea anō te ki mai nō tēhea karangatanga ēnei. Kua oti tēnei te whakatauirā ake i ngā rimurimu.

Ko te painga atu anō hoki mehemea ka taea te tohu mai mehemea he iti nā Tangaroa, he iti rānei nā Punga, he iti rānei nā Hinemoana, he iti nā wai ake rānei.

1. ngā momo rimurimu katoa (ehara i te ika, he iti nā Hinemoana)
2. ngā momo hautai katoa
3. ngā momo mātaitai katoa tae atu ki te kākahi
4. ngā momo kōtore moana katoa
5. ngā momo toke wai katoa
6. te rori
7. te kōura, te koura, te pāpaka
8. ngā momo pātangatanga katoa
9. te ika moana me te aihe

10. ngā momo mangō katoa
11. ngā momo ika whai unahi katoa
12. te whai
13. te wheke, te ngū me te pūpū tarakihi
14. ngā momo tuna katoa ahakoa wai māori, wai tai rānei
15. te piharau, te hokarari me te tuere
16. te honu
17. te kiore tai
18. te kekeno
19. ngā momo maremare tai katoa
20. te kourarangi

Kua tae te rārangi nei ki Te Reo o Te Tai Tokerau, kua hoki mai he kōrero i a rātou mō te ngohi. Ki te hoki mai he kōrero i ngā iwi katoa ahakoa noho tahatika, noho tuawhenua rānei, e whakapono ana au kua māmā te whakatau he aha tēnei mea te ika ki te Māori. Ki te paku rerekē anō tā tēnā iwi, tā tēnā iwi i whakatau ai, he pai tonu. Kei te whakapono hoki au ka tae mai ētahi rārangi e rite ana tā rātou i whakatau ai.

Kei konei e noho tatari ana.

Whakamātauria Tō Reo Māori

Nā Juanita Teepa, Nō Ngāi Tūhoe

I te rā whakamutunga o te marama o Whiringa-ā-nuku, i whakahaerehia e Te Taura Whiri i te Reo Māori te whakamātautau 'Whakamātauria Tō Reo Māori' ki Te Whanga-nui-a-Tara, arā ki te tari o Te Riu Roa. I whakaarahia tēnei whakamātautau hei whakamātau i te taumata o te reo o ia kaitono.

E rua ngā whakamātautau o Whakamātauria Tō Reo Māori i whakahaerehia. Tuatahi, ko te wāhanga e kiia ana ko Te Whakamātautau Tohu Taumata (Level Finder Examination - LFE). He arotakenga whānui tēnei i te mōhio o te tāngata ki te reo Māori, ā, kotahi haora te roa.

Tuarua, ko te Whakamātautau Rāngai Tūmatanui (Public Sector Māori - PSM). Mā ngā kaimahi i roto i ngā tari kāwanatanga tēnei whakamātautau. Ko tana he arotake

i te pānui, te tuhituhi, te whakarongo me te kōrero nātemea e tino hiahiaia ana ēnei pūkenga i roto tonu i ngā tūmomo mahi e kawea ana e ngā kaimahi tari kāwanatanga. Kotahi haora me te hāwhe te roa.

Tekau mā waru mātou i whakamātauhia ki te Whakamātautau Tohu Taumata (LFE), ā, nō ngā tari kāwanatanga katoa. I haere pai ngā whakanekeneke, engari ko te amuamu nui o ia kaitono ko te wāhanga tuhi i tētahi kōrero kua pānuitia ā-waha. E ai ki te nuinga, he tere rawa te haere ā, me tino tere hoki tō tuhi kei whakarērea koe e te kaupānui. Ahakoa tēnei, i haere pai, i noho pai mātou katoa.

Tokoono anō mātou i whakamātauhia ki te Whakamātautau Rāngai Tūmatanui (PSM). Ki ahau, ko te mea kē, me āta noho, ka āta whakaarohia ngā wāhanga katoa.

Ko Juanita Teepa

Ahakoa te aha, ko te tūmanako i oti pai i ahau ngā mahi, ā, kua kitea pea te kaha o tōku ake reo Māori ā-tuhi, ā-kōrero hoki. Ko te wawata ka mōhio anō ko tēhea te huarahi hei whai māku ki te whakapakari haere i tōku reo Māori.

Tū ai ngā whakamātautau LFE me te PSM i te Hui-tanguru, i te Pipiri, me te Whiringa-ā-nuku o ia tau. Ki te hiahia mōhio koe ki ngā rā, ki ngā whakanekeneke, tēnā koa whakapā mai ki a mātou i Te Taura Whiri i te Reo Māori.